

gade i klagomålen, utan blir ond och ledsen och tycker, att mannen blifvit hård. Därpå stämmer ej mannen mildare, isynnerhet som hustrun blifvit mindre vacker och ej längre bryr sig om, hur hon är klädd. Barnen komma, och hemmet genljuder ständigt af skrik och vyssande, ty barnen få ej den vård de behöfva, och modren tror, att deras skrik ej kan på annat sätt tystas än genom att hon vaggar dem eller bär dem på armen. Då hon alltid har en skrikhals på armen eller i famnen, får hemmet följaktligen ej ens den lilla ans, som förut kom det till del, och en sur, tung luft slår alltid emot den inträdande. Då hemmet sålunda blir allt otrefligare och otrefligare, stannar mannen allt oftare ute och tar sin tillflykt till krogen, där det är ljusst, luftigt och gladt, och där maten är ordentlig. Pengar har hustrun aldrig lärt sig att handtera, och mannen får därför göra behöfliga uppköp, såvida någon verklig valuta skall erhållas för pengarna, och det är anledningen till att han, enligt hennes uppgift, aldrig lämnar henne något att köpa för. Hans utelif kostar också betydligt, och allt mindre kommer hemmet till godo.

Makarna, som skulle kämpa lifvets kamp tillsammans, komma allt längre från hvarandra, se endast hvarandras fel, men äro blinda för sina egna och så blir ställningen sorgligare för hvar dag som går, och lasset blir dem så tungt, att det hotar att alldeles stjälpas.

Sådant kan förhållandet vara, då hustrun tycker, att någon måste hon tala vid och få tröst af, och så vänder hon sig till dig. Hennes sinne är nu öppet för vänliga råd, och det kan bli en vändning till det bättre, om hon mötes af ett rätt förstående, ej af ett blindt beklagande, som stärker henne i den uppfattningen, att hon är ett offer och mannen en tyrann.

Inhämtar man upplysningar af de närstående, så blir det i ett dylikt fall klart, att man måste lägga hufvudvikten på att lära hustrun, hvad som är nödvändigt för henne att kunna, och få henne att förstå, att hon genom sina bemödanden kan få mannen annorlunda och följaktligen äfven sin egen ställning bättre. Ett klokt, välbetänkt råd — omöjligt utan ett inträngande i förhållandena — kan föra allt på rätt väg igen. Man bör dock samtidigt resonera med mannen och göra honom uppmärksam på hustruns försök att göra sitt bästa samt framhålla, att det skulle göra godt, om han, som det tillkommer honom, genom uppmuntran och erkännande, hjälper henne i dessa hennes försök, af så stor betydelse för deras gemensamma hem.

Det händer nog äfven, att man finner, det kvinnans uppgift varit helt och hållet vrängd. Mannen ger ordentligt till hushållet, hvad som enligt andras försök och erfarenhet bör räcka och vara skäligt, då han tillika betalar hyran särskildt, men hustrun har dyra vanor eller använder pengarna att köpa onödiga saker för och får dem därför ej att räcka till. Honom ovetande ber hon därför om understöd samt söker förekomma samspråk med mannen, då allt snart skulle komma i dagen.

En präst kom en tidig morgon till ett hem för att samtala med en ung hustru, som föregående dag sökt honom på expeditionen, och klagat att mannen öfvergifvit henne. Vid inträdet i bostaden fann han en karl liggande i sängen. Indignerad utbrast prästen: »hvad har Ni här att göra?» »Jag skulle väl snarare fråga herrn om det» blef svaret, och så

småningom upplystes det, att den liggande var mannen, och att han ingalunda afvikit, som hans hustru uppgifvit, utan hade ordentligt arbete. Hela dagarna var mannen borta, men arbetet började sent, och hustrun hade ej beräknat, att prästens besök skulle inträffa en morgon. Anledningen till hustruns försök att få hjälp var hennes fåfänga; hon ville ha finare kläder, än hon förmådde skaffa sig.

Det är därför nödvändigt att genom någon annan än hustrun försäkra sig om, hurudan ställningen inom familjen verkligen är, samt om mannen fullgör sina skyldigheter. Det måste erkännas, att ofta äro klagomålen mot honom berättigade. Får man af *mannens* anhöriga bekräftelse på hustruns dåliga uppgifter om honom och — såsom ej sällan händer — villiga loford om hustrun, då kan man emellertid vara säker på, att felet är mannens. Då får man ock genom denna visshet kraft och mod att allvarligt gripa in mot honom till varning och förbättring, samt har hos dessa anhöriga ett ovärderligt stöd i sina sträfvanden äfven vid skenbarligen stränga åtgärder.

Man bör ock försöka fasthålla den tanken, att likasom det sällan är endast den enes fel att två gråla, lika litet kan man vara säker, att fel ej föreligger på båda sidor, ehuru man blott blifvit uppmärksamgjord på den ena partens brister. Hvilka dessa fel äro, och huru de skola öfvervinnas, det är just hvad man behöfver taga reda på, om man vill blifva makarna till verklig gagn.

Det har troligen händt mer än en af de personer, som arbeta bland dem som begära hjälp, att man i sitt stilla sinne tänkt eller till någon medarbetare sagt, att man ej undrar på, att mannen den och den öfvergifvit hustru och hem, ty hvem som helst skulle bli upptröttad af att höra, hur hustrun pratar och grålar på allt och alla. Då kan man ock förstå det hela. I ett annat fall håller hustrun sig aldrig hemma utan har jämt skvallerkonselj med grannarna och låter hem och barn sköta sig själfva.

Af det sagda låter det kanhända, som om man ansåge, att felet vanligen låg hos den kvinnliga parten, men det är ej alls meningen att påstå något sådant. Mannens fel falla mest i ögonen och framhållas dessutom ofta af den hjälpsökande eller med andra ord af kvinnan. Därför är det viktigt, att hjälparen tänker på att se efter, om denna kan sopa rent för egen dörr.

Ohyggliga lidanden får en stackars kvinna ej sällan genomgå både andligt och kroppsligt af en rå mans brutala uppförande, och hon lider dubbelt därigenom, att äfven barnen få lida med henne. Hon har ingen lag att stödja sig på, ty den är i allt till förmån för mannen. Hon har ej ens rätt att deltaga i bestämmandet öfver sina egna barn, ifall hon är lagligen gift.

Har en man blifvit af domstol ålagd att betala ut underhåll till en kvinna, gift eller ogift, finnes ingen som har skyldighet att öfvervaka, att detta sker, ej heller har hon rätt att hos mannens arbetsgifvare begära innehållande af hans tillgodohafvande. Enda sättet är att låta genom stadsfogden vid hvarje aflönings utbetalande uppbära det ådömda beloppet, men det drager en kostnad af ett par kronor för hvarje gång, och hon skall

dessutom kunna uppgifva precisa ögonblicket, då mannen får lyfta sin lön. Lämnar han — trött vid efterhållandet — sin gamla arbetsplats och byte ut sin förra arbetsgivare mot en ny, får hon själf spana upp denne och meddela till stadsfogden, hvar och när aflöningen nu lyftes. Detta sätt kan vanligen ej användas annat än några enstaka gånger. Det enda effektiva sättet är, att hon söker hjälp genom den kommunala fattigvården, som sedan får utkräva beloppet af mannen.

Medlidande är kvinnan i sitt förhållande till mannen i sanning värd, då man ser på det sådant lagen stadfäst det, om än ej alla kvinnor få lida därunder.

Att många familjer bildas, utan att det sker under former, som af samhället fastslagits för god ordnings upprätthållande, kan nog till en ej oväsentlig grad tillskrivas det förhållandet, att en ogift kvinna dock i flera afseenden har en mera själfständig ställning än den lagligen vigda. Detta är af vikt med hänsyn till det ekonomiska men i ännu högre grad med hänsyn till barnen. Misshandlar mannen henne eller barnen, kan hon hafva rätt att utan vidare flytta ifrån honom och söka att på egen hand försörja sig och barn, om hon ej är hans laggifta hustru; hon har rätt att stänga sin dörr för honom, om han kommer hem drucken, men en hustru, som ensam får bringa ihop hvar öre till betalande af hyran, medan mannen ingenting gör för hemmet, utan super upp hela sin förtjänst, hon bryter mot lagen om hon söker hindra mannen att bo i det af henne betalda och underhållna hemmet och alldeles förstöra det för familjen.

Lagen medgifver hustrun rätt att själf disponera sin arbetsförtjänst. Lagen tydes emellertid på det sätt, att så fort hon för denna förtjänst inköper något, det vare arbetsredskap, såsom en symaskin eller dylikt, eller möbler och kläder, så har mannen rätt att disponera det alltsammans efter sitt godtyckande, d. v. s. pantsätta eller försälja det, ja, förstöra det, om han har lust.

Fall hafva förekommit, då mannen, under anfall af delirium, hållt fotogen öfver matvaror samt skurit sönder möbler m. m., som allt af hustrun för hennes förtjänst inköpts, men sådant kan ingen åtala honom för; han har rätt att göra med »sitt», som det heter, hvad honom lyster. Det är således tämligen litet bevändt med hustruns dispositionsrätt öfver den egna arbetsförtjänsten. Detta veta kvinnorna.

Man får ej vara färdig att som osedligt döma ett af lagen ej sanktioneradt förhållande mellan man och kvinna. De äro otvifvelaktigt en goda medborgare, då de icke lyda landets lagar, men dåliga människor behöfva de ej vara, och deras afsikt kan vara att hålla ihop i luften och leda och många göra så äfven. Man bör dock ingalunda komma till den uppfattningen att det gör detsamma, om ett lagligt äktenskap äger rum eller ej. Tvärtom, man bör, så långt och så kraftigt man kan, motarbete tendensen att göra familjeförbindelserna lösare, ty segrar den, lider folket stor, kanske obotlig skada. Man måste blott vid bedömandet af dylika företeelser tänka på allt hvad till frågan hör och genom att för parterna belysa den på ett sätt som kanske ingen gjort förut, söka få dem att se den annorlunda samt genom åstadkommande af nödiga lagändringar göra äktenskapet mindre fruktadt än nu och kvinnans ställning inom detsamma bättre

En orsak till svårigheter och missförstånd i hemmen är ej sällan brist på förtroende makarna emellan, såväl i stort som smått.

Mannen har kanske haft förbindelser före äktenskapet, som ålägga honom fortsatta utgifter, och därför får hustrun ej hvad som är skäligt för det gemensamma hemmet, men hon vet ej att så förhåller sig och kommer på allehanda tankar, som pinar henne mer än om hon finge reda på sakens rätta sammanhang. Förr eller senare når henne nog genom skvallret kunskapen därom och vållar då långt mera ondt, än om hon direkt fått veta det. Samma är förhållandet mer än en gång, då hustrun haft ett barn före äktenskapet, som hon förtiger för mannen. Han får af andra reda på det, och sedan tror han henne aldrig mera utan misstänker henne ständigt för ett fortsatt lättsinnigt lif. Har han verkligen varmt hållit af henne, så kan det drifva honom ut i superi och elände. Får man under utredningen en antydning om, att något sådant förefinnes, så gör man rätt, om man i förtroende talar vid den part som har hemligheten för den andra och söker göra klart för honom eller henne betydelsen af att anförtro sig till maken, äfven om det synes fruktansvärdt, då det skall ske.

Både mannen och hustrun kunna befinnas vara hyggliga, ordentliga människor, men det går ej ändå bra i hemmet, och då barnen komma, vill ingenting räcka till, ehuru hustrun är duglig och förstår att sköta ett hem. Men hon har måhända för stora fordringar på allt. Innan hon gifte sig, var hon en omtyckt tjänarinna i ett förmöget hus, och hon har det hemmets vanor och behof med sig. Då mannen ej kan vara i stånd att fylla dessa, uppstår strid och tråtor, och hustrun anser sig vara illa behandlad. I likhet med många andra unga flickor, har hon i äktenskapet kanske blott sett ett medel, att komma ifrån plikter som tyngde, och det är en hård lära hon har att genomgå, innan hon förstår, att andra, kanske delvis tyngre plikter nu åligga henne. Genom att, med fasthållande af hennes synpunkter, tillika belysa mannens sannolika uppfattning och kärleksfullt för henne påvisa sammanhanget, samt hvad som är hennes uppgift, och göra detsamma med mannen, då man kan träffa honom i enrum, lyckas man måhända föra makarna samman och återgifva frid och förnöjsamhet åt hemmet.

Man kommer kanske ock i detta liksom i många andra fall till det resultatet, att man gör bäst och rättast i att hänvisa dessa makar helt till hvarandra och hålla dem fria från all främmande inblandning.

Föräldrar och barn. I en familjs lif spela barnen en betydande roll, antingen de äro minderåriga eller vuxna.

På den vård och fostran de få i hemmet beror ock deras utveckling, både kroppsligen och andligen, samt huru de en gång komma att skicka sig ute i lifvet.

Allt hvad som rör barnen bör därför ha det största intresse för den, hvilken söker gagna individen och på samma gång samhället själf, och stor uppmärksamhet bör man ägna åt dem, samt huru de fostras.

Lydnad är dessvärre något, som hemmen i allmänhet allt mindre och mindre fordra af barnen; dessa göra ofta, hvad de behaga, utan hänsyn

till föräldrarna. Redan i afseende på ett mycket litet barn, låter man dess vilja vara bestämmande. Man kan vara viss, att barn både snart märka sin makt, om den förefinnes, och vid alla tillfällen begagna den. Detta visar sig vara fallet isynnerhet med sönerna.

I de flesta hem har ju fadren sitt arbete utomhus. Han går tidigt och kommer hem sent och har kanske sin arbetsplats så långt aflägsen, att han ej hinner gå hem ens till middagen; vanligen ser han därför barnen rätt obetydligt. Modren däremot, som ju är i tillfälle att öfva inflytande på barnen, emedan hon vanligen tillbringar sin tid i hemmet, är ofta svagare för gossarna än för flickorna och fordrar vanligen ingenting alls af de förra; det är sällsynt, att de på något sätt hjälpa till med hemmets sysslor. En och annan gång kan man dock af en mor få höra om en liten pys, som hon med kärleksfulla ögon betraktar, att han är hennes »lilla jungfru», som hjälper med skurning och alla hemmets sysslor, träget och på ett behändigt vis. Af flickorna fordras i allmänhet, att de hjälpa till med småsyskonen, där sådana finnas, och detta kan understundom bli för dem mera betungande än hvad de ha godt af, ty småbarnen förmenas alltid böra vaggas eller bäras på armen. Hur ofta ser man ej i hemmen ett spädt barn, som hänger på sned öfver en liten systems axel, så att båda blifva förvridna.

Att ett barn från sin födelse skall ha föda endast på regelbundna tider och blott tagas upp för att skötas och få mat, och att det annars bör ligga stilla i sin bädd, utan allt ruskande, därom har modren aldrig fått något begrepp. Så fort den lilla skriker eller bara gnyr, så tror modren, att hon vill ha mat, och då får hon, om ej annat, en tom napp i munnen, såvida ej rent af en sudd med tuggadt bröd eller annat ges henne att suga på, och så skall hon bäras eller ruskas. Det ena som det andra verkar förstörande på den späda varelsen.

Hvarje kvinna bör, — om ej alldeles öfverstigliga hinder möta, och sådana förekomma mera sällan, — gifva sitt barn di, ty därpå beror i hög grad barnets hälsa och lif. Komjölksblandningen, om ock gjord under läkares ledning och efter hans föreskrift, kan aldrig till fullo ersätta den naturliga näringen, åtminstone ej under barnets första lefnadsmånader. Skulle modren lida af tuberkulos, bör det anses vara ett verkligt hinder för henne att amma. Hon kan då hänvisas till en »Mjölkdroppe» (se grupp II a) för att få råd och anvisning och mot den ersättning, som hon förmår gifva, erhålla mjölk för barnet i så lämplig blandning som sig göra låter. Minst tre timmar böra förflyta mellan målen, och hvarje sådant får ej räcka mer än *högst* 20 minuter; barnet bör ej få äta och sofva omväxlande, medan det ligger vid modrens bröst, utan skall, då det slutar att äta eller somnar, läggas i sin bädd. Blott ett bröst bör vid hvarit mål bjudas barnet, så att höger och vänster omväxla i bestämd ordning, ty då drager barnet ut mjölken ordentligt, hvilket är viktigt för modren, och den kraftigaste mjölken är dessutom den som sist erhålles. På natten sofver vanligen ett sundt barn öfver ett mål, så man kan säga, att målens antal blir 5 à 6 per dygn.

Att barnet hålles väl rent, och att luften är så frisk som möjligt, är af stor betydelse för barnets förkofran och välbefinnande.

Därför att mödrarna i allmänhet äro så okunniga om späda barns rationella vård eller fulla af gamla fördomar, så är det ganska betydelsefullt, att den, som intresserar sig för dem, förstår att råda och ordna klokt för de smås skull, utan att därför uppträda som föreläsare och mentor.

Vanan att låta barnen äta, när de behaga, utan att hålla regelbundna måltidstimmar, fortsätter alltjämt under uppväxten, och mången mor skulle finna det riktigt grymt att ej ge barnet mat, så fort det begär sådan. Följden blir, att barnen i alla åldrar gå och »småäta» och egentligen aldrig få ordentligt lagad mat, utan kaffe och bröd samt smörgås — i hög grad dyrbart för kassan, men hvad värre är skadligt för kroppen, ty dels får magen aldrig i fred smälta maten, dels ger sådan föda barnet ej det, som behöves för kroppens uppbyggande.

På sådant liksom allt annat, som vidkommer barnen, bör man ge akt och tillse, att ej något sker, som är olämpligt, eller att det som är af betydelse ej försummas. Barn lockas ofta att för tidigt taga sig fram i upprätt ställning och få då, om de äro svaga eller hafva för tung kropp, mer eller mindre krokiga ben, hvilket kan bli svårt och hinderligt för dem.

Om ett barn visar sig vara på något sätt abnormt, bör läkare tidigt rådfrågas, så att åtgärder som böra vidtagas ej komma för sent. Mycket kan vinnas för framtiden, om barnet ej är för gammalt, då det kommer under sakkunnig öfvervakning. Barnkliniker finnas flera (se grupp V a och d) och anstalter af skilda slag äro upprättade för sådana små stackare.

Under barnens skoltid vänjas de i många hem vid, att modren skall på allt möjligt sätt passa upp dem; de hafva ju sina läxor och böra ej hindras med simpelt praktiskt arbete, tycker modern. I denna sin uppfattning styrkes hon, dessvärre, mången gång af barnens lärarinnor.

I en del andra hem gör sig dock understundom motsatsen gällande. Modren har för förtjänstens skull nödgats taga hemarbete, och detta består då ofta af s. k. bodsömnad, förfärdigande af underkläder för män och kvinnor, eller af »maskning», hopsyning af tricovaror, som ej kunna afslutas i stickmaskinen. Vid såväl det ena som det andra arbetet måste då barnen stundom hjälpa till, dels med handsömnad, medan modren oafslåttigt snurrar på med symaskinen, dels med upptagning af maskor på en sticka, så att hopsyendet af strumporna och tröjorna sedan kan gå fortare. Att barnen få hjälpa till med arbetet, är i och för sig visst intet ondt, tvärtom, men blifva de, såsom ibland kan hända, liksom jagade med arbetet, då blir lifvet tungt för de små, isynnerhet som deras och hemmets vård af modren får i hög grad åsidosättas för det ifriga jäktandet. Sådant slags arbete är nämligen så dåligt betalt, att det, för att kunna inbringa något nämnvärdt, måste pågå oafbrutet från tidig morgon till sen kväll, och då frestas modren att taga barnens alla lediga stunder i anspråk för hjälp därmed. En vana att slarfa uppstår äfven, ty det gäller för sömmerskan att sno på fortast möjligt, och då ser hon ej så noga efter, om rispen sticker fram eller sömmen gått på sned, och tråden fästes vanligen ej, blott afklippes. Denna vana blir sedan svår att öfvervinna, då ett ordentligt aflönadt arbete står att få. Barnen taga ock starkt intryck däraf.

Då barnen växt upp och blifvit så stora, att de kunna själfva

förtjäna en slant som »springgossar» och »springflickor», få de en egen penning att disponera, ty större eller mindre »drickspengar» vankas, och de flesta föräldrar fordra så godt som aldrig någon redovisning för sådana; uppgifterna skulle ju dessutom omöjligt kunna kontrolleras. Många af de unga blifva nu riktigt sina egna herrar och tåla snart ingen kontroll alls. De lämna en plats, om de få en förebräelse för någonting, och göra ej ens anmälan till arbetsgifvaren om, att de ämna sluta. De blott uteblifva, ej sällan utan föräldrarnas vetskap. Hvert en sådan obegränsad frihet, innan ännu vare sig sinnets eller förståndets mognad nåtts, skall komma att leda, det är lätt att inse, och otaliga sorgliga exempel finna vi på ungdomar, som förolyckats, innan de blifvit vuxna. Mest i ögonen fallande är detta i afseende på gossarna; i något högre grad stå flickorna under modrens ledning.

Ofta nog är fadren antingen så sträng, att modren så mycket som möjligt söker öfverskylda och fördölja för honom barnens felsteg; eller också är han slapp och själf på dåliga vägar, så att intet stöd kan af honom beräknas. Där fadren är en man med både kraft och kärlek, där arta sig barnen vanligen väl.

Modrens tillsägelse till sonen, att lämna af sin förtjänst till sitt eget underhåll, bryr han sig som halfvuxen lika litet om, som han som barn lydde hennes önskningsar. Hela sin inkomst använder han ofta till kläder och öfverflödiga saker, men moderskärleken är så stark — eller rättare svag — att han får gå hemma och lefva på hennes och andras förtjänst.

Då man söker intränga i, huru förhållandena äro i det afseendet, mötes man ofta af den förklaringen från modrens sida: »Inte kan han (hon) betala något för sig; vi få litet bidrag till hyran det är allt, godt att det kan lämnas.» Vore det sant, att den unges inkomst ej medgäfvé större bidrag, så hade man intet att säga; men illa är det, då största delen af aflöningen användes till kläder och nöjen, och modren finner det i sin ordning, att bidraget till hemmet blir betydligt mindre, än hvad den unge skulle få betala hos främmande för bostad. Om måltiderna intagas i hemmet, så gäller detsamma i afseende på maten. Ofta nog föredrar emellertid de vuxna barnen, åtminstone sönerna, att äta ute, äfven om arbetsplatsens aflägsenhet ej gör detta behöfligt.

Det är ju gifvetvis i hög grad orätt, att låta sådant opåtaladt fortgå. Orätt både mot föräldrar och barn, ej minst mot de senare, hvilka således börja sitt verksamma lif med att ansvarslöst undandraga sig sina plikter. De vänja sig vid ett lefnadssätt, som de sedan, om de bilda familj, ej kunna fortsätta, såvida de ej skola af främlingar begära en hjälp, som dessa tyvärr äro alltför snara att gifva.

I fall som dessa bör man tala vid sonen eller dottern och, om ej modrens utsago är öfverdrifven, lägga sig ifrigt vinn om att få ett annat sakernas skick till stånd. Lyckas man däri, så har man gjort familjens alla medlemmar en tjänst af långt större värde, än någon penningehjälpen kunnat vara, vore den än så riklig.

Kroppsarbetaren har sin bästa arbetstid och sin högsta förtjänst, så fort hans kropp hunnit sin fulla utveckling, och detta inträffar så tidigt, att den intellektuelle arbetaren då ännu anses endast som pojke. Med

